

Історія зарубіжної літератури

*Розробили: Погребна В. Л.,
Емірсуїнова Н. К.*

1. Антична література

/6 годин лекц.,
2 години практ./

Антична література – одна з найважливіших складових частин підготовки спеціаліста-філолога. Вивчаючи давню літературу, студент одержує знання про співвідношення фольклору, міфології та літератури, про витоки виникнення провідних жанрів світової літератури, про формування літературної критики й естетики.

Крім лекцій, програмою передбачено практичні заняття, де набуваються навички та вміння самостійної роботи. Кожен, хто вивчає античну літературу, стикається з певними труднощами. У творах зустрічається багато міфологічних імен, географічних назв, найчастіше незнайомих. До цього часу тексти давньогрецьких і давньоримських перекладів російською та українською мовами видаються малим тиражем.

Для самостійного вивчення рекомендуються кращі хрестоматійні, зразкові твори античності, які є основними формами художньої свідомості давнини: міфологія, епос, драма, лірика. Міфологічний словник-мінімум повинен бути засвоєний кожним студентом.

Основні твори художньої літератури

Міфи про богів і героїв.

Гомер “Іліада”, “Одісея”.

Гесіод “Труди і дні”, “Теогонія”.

Грецька лірика: Архілох. Сапфо. Алкей. Анакреонт. Піндар.

Есхіл “Прометей прикутий”, “Орестея”.

Софокл “Антигона”, “Едіп-цар”, “Електра”.

Евріпід “Медея”, “Іпполіт”.

Арістофан “Вершники”, “Хмари”, “Жаби”.

Арістотель “Поетика”.

Горацій Оди. Послання. Сатири.

Вергілій “Буколіки”, “Георгіки”, “Енеїда”.

Овідій “Метаморфози”, елегії.

Апулей “Метаморфози, або Золотий осел”.

Підручники, словники, хрестоматії:

1. Тронський І. М. Історія античної літератури. – К., 1959.
2. Підлісна Г. Н. Світ античної літератури. – К., 1989.

3. Підлісна Г. Н. Антична література. – К., 1992.
4. Хрестоматія з античної літератури / За ред. О. І. Білецького. – К., 1969.
5. Кун Н. А. Легенды и мифы древней Греции. – М., 1975.
6. Парандовський Я. Міфологія. – К., 1977.
7. Словник античної міфології. – К., 1985.
8. Словарь античности. – М., 1990.
9. Турган О. Д. Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст. і античність. – К., 1995.

Структура і зміст курсу:

Лекція 1.

Тема: Періодизація грецької літератури, її значення для світової літератури.

Головні аспекти:

1. Загальна характеристика античної культури;
2. Грецька міфологія як форма мислення первісної людини;
3. Гомерівське питання. Особливості майстерності Гомера / “Іліада”, “Одісея”/.

Лекція 2.

Тема: Грецька трагедія.

Головні аспекти:

1. Походження трагедії, її композиція;
2. Есхіл – “батько” трагедії. Проблема родової помсти в трагедії “Орестея”. Еволюція майстерності Есхіла;
3. Нововведення Софокла. Майстерність композиції трагедій “Антигона”, “Едіп-цар”, “Електра”.
4. Особливості трагедій Евріпіда “Медея”, “Іпполіт”.

Лекція 3.

Тема: Історичне значення та періодизація римської літератури.

Головні аспекти:

1. Римська міфологія.
2. Римський театр. Творчість Плавта, Теренція.
3. Значення творчості Вергілія /“Георгіки”, “Буколіки”, “Енеїда”/.
4. Майстерність Овідія / “Метаморфози”, лірика/

Теми для самостійного опрацювання:

1. Гесіод і дидактичний епос.
2. Походження та жанри грецької лірики. Основні представники /Архілох, Сафо, Анакреонт, Піндар/.
3. Давня аттична /політична/ комедія. Творчість Арістофана.
4. Особливості елліністичного періоду. Творчість Менандра.
5. Римський період грецької літератури. Творчість Плутарха, Лонга.
6. Творчість Ціцерона.
7. Поема Лукреція "Про природу речей".
8. Основні етапи творчості Горация.

Матеріали до колоквиуму з міфології. Словник міфологічних назв

- | | | |
|---------------------|------------------------------|--------------|
| 1. Аврора | 36. Ісіда | 70. Плеяди |
| 2. Аїд | 37. Капітолійська
вовчиця | 71. Посейдон |
| 3. Амазонки | 38. Квірін | 72. Прометей |
| 4. Андромеда | 39. Кентавр | 73. Протей |
| 5. Аполлон | 40. Крон | 74. Псіхея |
| 6. Аргонавти | 41. Лабіринт | 75. Рем |
| 7. Арес | 42. Лаокоон | 76. Рея |
| 8. Аркадія | 43. Лета | 77. Ромул |
| 9. Артеміда | 44. Ментор | 78. Сатир |
| 10. Асклепій | 45. Метіда | 79. Сівілла |
| 11. Ахеронт | 46. Мінотавр | 80. Сізіф |
| 12. Афіна | 47. Мнемосіна | 81. Сирени |
| 13. Борей | 35. Мойра | 82. Стікс |
| 14. Вакханка | 36. Морфей | 83. Сфінкс |
| 15. Веста | 37. Музи /дев'ять/ | 84. Тантал |
| 16. Галатея | 38. Медуза Горгона | 85. Тартар |
| 17. Гармонія | 39. Муцій Сцевола | 86. Титани |
| 18. Гарпія | 40. Ніка | 87. Тесей |
| 19. Геліос | 41. Німфи | 88. Уран |
| 20. Геній | 42. Нарцисс | 89. Фатум |
| 21. Геракл | 43. Немезіда | 90. Фауна |
| 22. Гермес | 44. Одісей | 91. Феміда |
| 23. Герой (мифолг.) | 45. Озіріс | 92. Флора |
| 24. Гефест | 46. Океан | 93. Фортуна |
| 25. Гея | 47. Олімп | 94. Хаос |
| 26. Гіганти | 48. Орфей | 95. Харон |
| 27. Гідра | | 96. Химера |

28.Гіменей	49.Пан	97. Цербер
29.Гіпнос	50.Парка	98. Циклоп
30.Грифон	51.Пафос	99. Еол
31.Деметра	52.Пенати	100. Ерот
32.Діоніс	66. Пегас	101. Еос
33.Європа	67. Персей	102. Ерінії
34.Зевс	68. Персефона	103. Янус
35. Зефір	69. Піфія	

Пояснити походження, дати сучасне тлумачення таким крилатим виразам:

1. “Дари данайців”, “троянський кінь”.
2. Пута Гіменея.
3. Терези Феміди.
4. Золотий вік. Залізний вік.
5. Сфінксова загадка.
6. Канути в Лету.
7. Колесо Фортуни.
8. Прокрустове ложе.
9. Між Сцілою і Харібдою.
- 10.Юпітер, ти сердишся...
- 11.Обійми Морфея.
- 12.Починати з яєць Леди.
- 13.Ахіллесова п’ята.
- 14.Подвиг Геркулеса. Геркулесові стовпи.
- 15.Панічний страх.
- 16.Нитка Аріадни.
- 17.Сізіфів труд.
- 18.Авгієві стайні.
- 19.Танталові муки.
- 20.Ріг достатку.
- 21.Яблуко розбрату.
- 22.Олімпійській спокій.
- 23.Стріла Купідона.
- 24.Скринька Пандори.
- 25.Осідлати Пегаса

Практичне заняття

Героїчний епос. Поема Гомера “Іліада”.

1. Міфи про Троянську війну. Їх історична основа. Час і місце виникнення поем Гомера.
2. Визначення героїчного епосу. Епічний ідеал людини в поемі “Іліада”. Агамемнон. Паріс.

3. Боги в зображенні Гомера. Форми божественного втручання. Антропоморфізм.
4. Особливості майстерності Гомера. Епічна оповідь; подробиці і деталізація як прояв “наївного реалізму”, значення ретардації, “епічний простір”, об’єктивність і “незацікавленість”.
5. Поетико-зображальні засоби: постійні епітети, повторюваність описів, епічні формули. Роль гіперболи. Прості й розгорнуті порівняння. Їх художня функція.
6. Віршовий розмір поеми. Особливості грецького гекзаметра і способи його втілення в російських та українських перекладах.

Завдання:

- Випишіть постійні епітети: ті, які характеризують богів і героїв, визначають війну та явища природи /мінімум по 10/.
- Виберіть 5 розгорнутих порівнянь і визначте їх художню функцію.

Подумайте!

- Чому поеми Гомера можна назвати “енциклопедією старовини”? Аргументуйте свою відповідь.
- Які ознаки поеми дозволяють розглядати її як літературний, а не фольклорний твір?

Основні дослідження:

Боннар А. Илиада и гуманизм Гомера / Андре Боннар. Греческая цивилизация. Т.1., - М., 1991.

Грбарь-Пассек М. Эпитеты и сравнения в «Илиаде» Гомера // Иноземна філологія. – Львів, 1974. – Вип. 36.

Гордезиани Р. В. Илиада и Одиссея – памятники письменности / Античность как тип культуры. – М., 1988.

Гордезиани Р. В. Проблемы гомеровского эпоса. – Тбилисси, 1978.

Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу. – М., 1972. [гл. III. Миф и эпос.

Мировоззрение Гомера].

Лосев Ф. А. Гомер. – М., 1996 /ЖЗЛ/.

Маркиш С. Гомер и его поэмы. – М., 1962.

Полонская К. П. Поэмы Гомера. – М., 1961.

Сахарный Н. Гомеровский эпос. Часть I «Илиада». – М., 1976.

Тахо-Годи А. А. Структура поэтических тропов в «Илиаде» Гомера // Вопросы античной культуры и классической филологии. – М., 1966. – С. 45 – 59.

Тахо-Годи А. А. Мифологическое происхождение языка «Илиады» Гомера // Античность и современность. – М., 1972.

Тронский И. М. К вопросу о «формальном стиле» гомеровского эпоса // Исследования по языку и литературе. – Л., 1973. – С. 48 – 57.

Перелік екзаменаційних питань.

1. Термін і поняття «антична література». Світове значення давньогрецької культури і літератури.
2. Періодизація давньогрецької літератури.
3. Міфотворчість і міфологія. Визначення міфу. Життя міфу в літературі ХХст.
4. Доолімпійська і олімпійська міфологія. Поняття «фетишизм», «анімізм».
5. Основні цикли міфів про діяння героїв.
6. Творчість Гесіода / «Труди і дні», «Теогонія»/.
7. Поеми Гомера як «енциклопедія старовини». «Іліада» Гомера». Розвиток сюжету. Основні образи.
8. «Одісея» Гомера – казково-пригодницька поема. Сюжет і композиція.
9. Майстерність Гомера. Епічний стиль. Історія гомерівського питання.
10. Види грецької лірики. Поезія Архілоха, Саффо, Алкея, Піндара, Анакреонта /за вибором студента/.
11. Виникнення грецької трагедії, її структура. Улаштування античного театру.
12. Місце Есхіла в історії розвитку античної драматургії. Проблема кровної помсти в трилогії «Орестея». Своєрідність розвитку дії в трагедії «Прометей прикутий».
13. Новаторство Софокла-драматурга. Жіночі образи в трагедях «Електра», «Антигона».
14. «Цар Едіп» Софокла як класична антична трагедія. Арістотель про трагедію.
15. Сутність нововведень Евріпіда. Проблеми сім'ї і шлюбу в трагедії «Медея».
16. Критичне ставлення Евріпіда до міфу. Боги і герої в трагедії «Іпполіт».
17. Виникнення античної комедії. Творчість Арістофана. Ідеї й образи комедії «Вершники», «Хмари», «Жаби».
18. Значення «живого слова» в античному суспільстві. Життя і діяльність Сократа.
19. Питання мистецтва та літератури в працях Арістотеля. Учення про мімесис. Учення про трагедію /катарсис, фабула, герой/.
20. Естетика та літературна критика Платона. Художні особливості його «Діалогів».
21. Значення грецької літератури для виникнення і розвитку римської літератури.
22. Специфічні особливості римської літератури. Форми «запозичення» і змагання. Періодизація римської літератури.
23. Театральна справа в Римі. Відмінності римського театру від афінського. Римські комедіографи /Плавт, Теренцій/.
24. Поема Лукреція «Про природу речей» – художнє осмислення матеріалістичної філософії світу.
25. Вчення Цицерона про ораторське мистецтво. Стиль промов Цицерона.
26. Любовна лірика Катулла.

27. Римське суспільство “віку Августа”. Класова структура й основні настрої епохи.
28. Поезія Вергілія. “Буколіки” і “Георгіки” – втілення ідеалу поета.
29. Історія створення поеми Вергілія “Енеїда”. Міфологічна основа. Релігійна концепція.
30. Сюжет і композиція поеми Вергілія “Енеїда”. Проблема наслідування. Вергілій і Гомер.
31. Образ Енея як обґрунтування римської доблесті. Розуміння історії і трактування людської долі в поемі Вергілія “Енеїда”.
32. Жанрова характеристика творчості Горація. Сатири, послання, оди. Філософія “золотої середини”. “Послання до Пізонів” Горація як маніфест “античного класицизму”.
33. Основні моменти біографії Овідія. “Скорботні елегії”. Пушкін про Овідія.
34. Любовні вірші Овідія /”Елегії”, “Наука кохання”, “Героїні”/.
35. Тематика і проблематика поеми Овідія “Метаморфози”.
36. “Срібний вік” римської літератури. Прикмети занепаду. Новий стиль і нові жанри. Творчість Сенеки.
37. Роман Апулея “Метаморфози, або Золотий осел” – останній твір античності.
38. Подвиги Геракла.
39. Подвиги Персея.
40. Подвиги Тезея.
41. Дружини і діти Зевса.
42. Міф про аргонавтів.
43. Пігмаліон і Галатея.
44. Міф про Діоніса, його значення для античної літератури.
45. Приклади «крилатих виразів», заснованих на античній міфології.
46. Міф про Енея.
47. Міфи про Афродіту.
48. Доля Прометея.
49. Зооморфні істоти у грецькій міфології.
50. Дев'ять муз.

II. Історія літератури Середніх віків та Відродження

/6 годин – лекційних,
4 години – практичні заняття/.

Студенти повинні познайомитись з основними змістовними та естетичними характеристиками літературного процесу Західної Європи цього періоду, з головними етапами творчого шляху найбільш видатних майстрів слова.

Основні твори художньої літератури Середньовіччя та Відродження:

«Пісня про Роланда»
«Пісня про Нібелунгів»
лірика вагантів, лірика трубадурів
лірика мінезінгерів,
один з лицарських романів за /вибором студента/

Данте Алег'єрі «Божественна комедія»,
Петрарка Франческо, лірика,
Боккаччо Джованні «Декамерон»,

Війон Франсуа, лірика,
Рабле Франсуа «Гаргантюа і Пантагрюель»,
Ронсар П'єр, лірика,

Чосер Джефрі «Кентерберійські оповідання»,
Шекспір Уільям, сонети, одна комедія за вибором студента, трагедії «Ромео і Джульєтта», «Гамлет», «Король Лір», «Отелло»,

Сервантес Мігель де Сааведра «Хитромудрий ідальго Дон Кіхот Ламанчський»,
Лопе де Вега, лірика, комедія «Собака на сні».

Література:

Навчальна

1. История зарубежной литературы. Средние века и Возрождение / Под ред. В.М. Алексеева. – М.: Высш.шк., 1987.
2. Литература средних веков и Возрождения / Под ред. Я. Н. Засурского. – Минск.: МГУ, 1988.
3. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження/ Під ред. М.С.Шаповалової. – Львів: Світ, 1993.
4. Хрестоматия по зарубежной литературе: Литература средних веков / Сост. Б.И. Пуришев и Р. О. Шор. – М.: Учпедгиз, 1953.
5. Художественно-историческая хрестоматия: Средние века / Сост. О.В.Волобуев. – М.: Просвещение, 1965.
6. Артамонов С. Д. История зарубежной литературы XVII – XVIII вв. – М.: Просвещение, 1988.
7. Зарубежная литература XVII – XVIII вв. / Под ред. В.М.Розумовской. – Минск: МГУ, 1989.

Довідкова

8. Краткая литературная энциклопедия / Под ред. А. А. Суркова. – М.: Сов.энциклопедия, 1968 – 1979.

9. Литературный энциклопедический словарь / Под ред. С. С. Аверинцева. – М.: Сов.энциклопедия, 1987.
 - 10.Словник літературознавчих термінів /будь-яке видання/.
 - 11.Словник іноземних слів /будь-яке видання/.
- Загального характеру:**
- 12.История всемирной литературы: В 9-ти т. / Под ред. Г. П. Бердникова. – М.: Наука, 1983 - 1991.
 - 13.Де Санктис Ф. История итальянской литературы: В 2 т. – М.: Иностранная литература, 1963 – 1964.
 - 14.Штейн А., Черневич М., Яхонтова М. История французской литературы. – М.: Высш. шк., 1987.
 - 15.Аникин Г., Михальская М. История английской литературы. – М.: Высш.шк., 1985.
 - 16.История немецкой литературы: В 3 т. / Под ред. А. Дмитриева. – М.: Радуга, 1985 – 1986.

Структура і зміст курсу:

Лекція 1

Тема: Література Західної Європи періоду Середньовіччя.

Головні аспекти:

1. загальна характеристика середньовічної культури;
2. латинська література, історія її виникнення та особливості естетики;
3. народно-епічна література архаїчного періоду;
4. героїчний епос періоду пізнього Середньовіччя;
5. куртуазна література, її складові та її специфіка.

Лекція 2

Тема: Феномен Відродження в Італії.

Головні аспекти:

1. загальна характеристика культури Відродження;
2. творчість Данте Аліг'єрі;
3. Петрарка і петраркізм;
4. Дж. Боккаччо і ренесансний реалізм;
5. вплив італійської ренесансної естетики на літературу Англії /Дж. Чосер, Т.Мор/, Нідерландів /Еразм Роттердамський/, Германії /Ульріх фон Гуттен, М. Лютер/.

Практикум № 1.

“Божественна комедія” Данте Аліґ’єрі як останнє видатне творіння Середньовіччя і перший вагомий крок у напрямку культури Відродження.

1. Історія створення поеми:
 - а) теоретичні передумови;
 - б) життєві передумови;
 - в) сенс назви;
2. Особливості форми:
 - а) готична структура;
 - б) реалістичний живопис;
3. алегорична природа і її аналіз / на прикладі аналізу прологу/;
4. головні герої, їх змістовне та естетичне значення;
5. особливості гуманізму Данте Аліґ’єрі.

Література: 1-3, 12-13.

Лекція 3.

Тема 1: Ренесансна література Франції.

Головні аспекти:

1. Франсуа Війон – перший національний поет Франції;
2. роман Франсуа Рабле “Гаргантюа і Пантаґрюель” на фоні ренесансних ідей;
3. поезія Плеяди і її боротьба за права французької мови.

Тема 2.: Ренесансна література Англії.

Головні аспекти:

1. формування національної англійської літератури /”Кентерберійські оповідання” Дж. Чосера, “Смерть Артура” Т. Мелорі, “Утопія” Т. Мора, поезія Т. Уайета, Г. Серрея, Ф. Сіднея, міський загальнодоступний театр/;
2. феномен Шекспіра /шекспірівське питання; основні періодидраматургії, масштабність та реалізм як головні риси Шекспіра-драматурга і Шекспіра-поета/.

Практикум № 2.

Вічні питання трагедії У. Шекспіра “Гамлет”.

1. історія створення: Амлет і Гамлет;
2. система конфліктів:
 - а) Гамлет і оточуюче його середовище,
 - б) Гамлет і Офелія;
 - в) Гамлет - представник королівського роду і Гамлет – університетський інтелектуал;

3. філософський сенс монологу “Бути чи не бути...”
4. реалістична символіка трагедії.

Література 1 – 3, 12, 15.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Сервантес як виразник “духу нації” /Іспанія/ і як фундатор роману нового часу.
2. Лопе де Вега і національний іспанський театр.
3. Розвиток жанру “фаблію” в літературі Середньовіччя.
4. Поезія Ф. Війона.
5. Творчість Дж. Боккаччо.

Перелік екзаменаційних питань

1. Загальна характеристика середньовічної літератури і епохи.
2. Французька героїчна поема. “Піснь про Роланда”.
3. Піснь про Нібелунгів” – середньовічна героїчна поема.
4. “Хвала безглуздю” Е. Роттердамського.
5. Біблія – літературна пам’ятка.
6. Творчість вагантів.
7. Провансальська лірика.
8. Клерикальна література Середньовіччя.
9. Рицарський роман Середньовіччя – новий етап у розвитку епосу. Основні цикли.
10. Поетизація земної любові в романі “Трістан і Ізольда”.
11. Роль “плеяди” в розвитку французької поезії. Творчість П. Ронсара.
12. Міська література Середньовіччя.
13. Загальна характеристика культури епохи Відродження. Ренесансний реалізм.
14. Італійська лірика Петрарки.
15. Сонети Петрарки.
16. Життя і творчість Данте. Середньовічні і ренесансні мотиви в “Божественній комедії” Данте.
17. Гротеск у романі Ф. Рабле “Гаргантюа і Пантагрюель”. Ренесансні ідеї в романі.
18. Своєрідність реалізму Ф. Рабле.
19. Творчість Боккаччо. Тематичні групи новел.
20. Періодизація творчості Шекспіра.
21. Суть “шекспірівського питання”. Поетизація кохання в “Ромео і Джульєтті” Шекспіра.
22. “Гамлет” – філософська трагедія Шекспіра. Проблематика і художні особливості.
23. Ідейно-художні особливості трагедії Шекспіра “Король Лір”.

- 24.Проблематика і художні особливості трагедії “Отелло” У. Шекспіра.
- 25.Пародійний задум “Дон Кіхота” та його реалізація.
- 26.Життя і творчість Сервантеса.
- 27.Д. Чосер – засновник Відродження в Англії. “Утопія” Т. Мора.
- 28.Іспанська література епохи Відродження /плутовський роман, творчість Лопе де Вега/.
- 29.Поезія Ф. Війона.
- 30.Творчість Т. Тассо.